

3724-K

~~RTK 665~~

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME

RÖVID KIVONATBAN.

NÉPISKOLAI HASZNÁLATRA

IRTA

BALATON GÉZA,

ó-beeseli tanító.

V. KIADÁS.

Szerző sajátja.

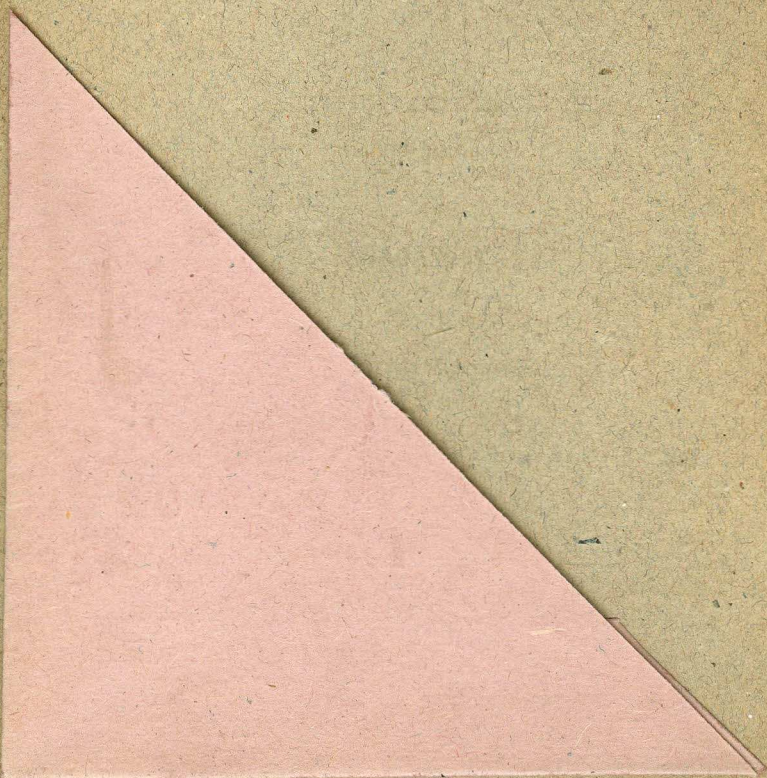
☛ Utánnyomási jog fentartatik. ☚

E 1975

JUN 2 01

372.4-K

Lelt. XIII - 1246.

MAGYARORSZÁG

TÖRTÉNELME

RÖVID KIVONATBAN.

NÉPISKOLAI HASZNÁLATRA

IRTA

BALATON GÉZA,

ó-becsei tanító.

D.45.

V. KIADÁS.

Szerző sajátja.

Utánnyomási jog fentartatik.

Ó-Becse, 1877.

Állami tanítóképző Budapest

Lelt. sz.

Könyvt. sz.

938

26 14.

20377

RTK 665

Nyomatott Traub B. és társánál Szegeden.

A magyarok eredete.

A magyarok Ázsiából jöttek Európába három ízben; 1-ör **Hunok** nevén **Balambér** vezérlete alatt. (370 körül.) A hun birodalmat legvirágzóbb fokra emelte Bendegúznak fia **Attila**, ki mindenfelé pusztító hadai miatt Isten ostorának neveztetett. Attila menyegzője éjjelén orrvérzésben megfuladt. (454.) Fiai: **Ellák**, **Irnák** és **Dengesics** egymás közt megegyezni nem bírván, csakhamar felbomlott a hun birodalom, mely mintegy 100 évig állott.

2-or **Avarok** nevén **Khagán** vezérlete alatt. (570 körül.) Mintegy 200 esztendeig laktak itt, míg Nagy Károly a frankok hatalmas fejedelme legyőzte őket s vissza költöztek Ázsiába. (800 körül.)

3-or **Magyarok** nevén 7 vezér vezetése mellett 884-ik esztendőben. A vezérek nevei: **Álmos**, **Előd**, **Huba**, **Kund**, **Ond**, **Tas** és **Tuhutum**. A fővezér **Álmos** volt, ki élemedett ember lévén, a fővezérséget még útközben fiára Árpádra bízta. Árpádot a többi vezérek és a nép fővezérül elfogadván, neki hűséget és engedelmességet ígértek. Paizsokra emelték s a nép közt körülhordozták. Ezután edénybe ereszték véröket s megesküdtek, hogy Árpád nemzetségéből fogják választani a magyarországi fejedelmeket; a fejedelem pedig kötelezé magát és utódait, hogy csak a vezérek beleegyezésével fogja a nemzetet kormányozni s a törvényeket alkotni. Ezen egyezés **vérszerződésnek** neveztetik, melynek alapján 400 éven át 5 vezér és 23 király uralkodott Árpád nemzetségéből a magyarokon.

Árpád után következett **Zoltán**, utána **Taksony**, ez után **Géza**, ki papokat hozatott az országba, hogy a népet a keresztény hitre oktassák; ő maga is egyetlen fiával **Vajkkal** megkeresztelkedett, ki a kereszttségben **István** nevet nyert.

István mint vezér apostoli buzgalmat fejtett ki őseink megtérítésében, s szigorúan megparancsolta alattvalóinak, hogy a pogány vallást hagyják el. Külföldről papokat hozatott az országba, kik a népet a vallás mellett mesterségekre is oktatták. Ő maga beutazta az országot és hirdette Isten

---

Ismétlés: Honnan jöttek a magyarok?

igéit. Midőn munkájának sikerét látta, követeket küldött Rómába, hogy a pápa ismerné őt el királynak s küldene neki koronát. II. Szilveszter pápa ezen kérését teljesítvén, István a küldött koronával magát 1000-ik esztendőben megkoronáztatta s lett a magyarok első királya.

I. Árpádházi királyok. (1000—1301.)

Szt. István (1000—1038) Esztergomban érsekséget, Kalocsán, Pécsen, Veszprémben, Csanádon s más városokban püspökségeket alapított. Zárdákat s kolostorokat építtetett. Az országot vármegyékre osztotta s bölcs törvények által biztosította s szabaddá tette. A kereszténység ellen fellázadt **Kupa** somogyi vezért s **Gyula** erdélyi fejedelmet legyőzte s Erdélyt Magyarországhoz kapcsolta. Sz. István 38 esztendeig uralkodott, s halála előtt az országot a bold. Szűz oltalmába ajánlotta. Holt teste Fehérvárott temettetett el. Jobb keze, melylyel oly sok jót tett, mai napig épségben meg van s Budán a várkapolnában őriztetik. Sz. Istvánnak egy fia volt **Imre**, ki 24 éves korában meghalt s mint szent tiszteltetik.

Sz. Istvánt **Péter** követte, (1038—1041.) ki méltatlanul bánván a magyarokkal s Sz. István özvegyével, a királyságból letéttetett s helyébe **Aba-Samu** választatott (1041—1044). De ez is csak 3 évig tarthatta magát, mert kegyetlensége miatt föllázadtak ellene s Pétert hívták vissza. Most **Péter** (1044—1046.) (III. Henrik német császár segítségével) nagy sereggel jött az országba s megütközött Samuval. Samu elvesztette a csatát és életét s így Péter másod ízben lett király. De mivel előbbi életmódját követte, sőt még inkább kegyetlenkedett, elfogatott s szemévilágától megfosztatván, börtönben végezte életét.

Péter utóda **András** lón (1046—1061), ki midőn királylyá választatott, sokan mentek hozzá s tőle a pogány vallás visszaállítását követelték. András nem ellenkezhetvén velők, a keresztény papokat gyilkolni s a templomokat rombolni kezdték. Sőt **Gellért** csanádi püspököt, ki Andrást megkoronázni Budára ment, egy magas hegyről a Dunába

Mily nevezetes intézkedéseket tett Sz. István mint király? Ki követte Sz. Istvánt? — Ki lett Péter utóda s az alatt mi történt?

vetették; azóta ama hegyet Szt. Gellért hegyének nevezik. András megkoronáztatván, megbüntette a garázdálkodókat s mindenkinek megparancsolta, hogy a keresztény hitre azonnal visszatérjen!

I. András két háborút viselt. Elsőt 3-ik Henrik német császár ellen, ki a Péterreli bánásmódot akarván megboszulni, Magyarországot megtámadta; de megveretvén, visszamenni kényszerítetett. Másodikat testvér öccse Béla ellen, ki a királyságra vágyott. András megütközött Béla seregeivel, de elveszté a csatát, s midőn menedékét futásban kereste, lováról leesvén, agyongázoltatott. Holt teste a tihanyi kolostorban van eltemetve, melyet ő alapított. Utána öccse Béla lett a király.

I. Béla (1061—1063.) rövid uralkodása igen hasznos volt. Jó ezüst pénzt veretett, mértékeket csináltatott és vásárokat rendelt. Midőn Székes-Fehérvárott országgyűlést tartott, a pogányok mint előde András alatt ismét szabadságot kértek a keresztény papokat elűzni s a templomokat lerombolni. Béla három napot kért gondolkozásra. A három nap alatt azonban összegyűjtötte katonáit és szétkergette őket. Béla csak három esztendeig uralkodott; mert midőn Dömösön tanácskozott, a ház fölötte összeomlott, s agyonütötte. Fiai voltak: Géza, László s Lambert. Béla után király lett I. András fia Salamon.

Salamonnak (1063—1074.) eleintén, míg Béla fiai-val egyetértésben élt, jól ment dolga; de később rosz tanácsadókra hallgatván, a hercegeket haddal támadta meg; azonban elvesztette a csatát s kénytelen volt az országból elfutni. Helyébe Géza választatott királylyá.

Géza (1074—1077.) békét óhajtván, folytonosan alkudozott Salamonnal, kinek a koronát visszaadni akarta, míg 3 évi uralkodása után meghalt. Következett öccse Szt.-László.

Szent László (1077—1095.) alapította Nagy-Várad városát és a nagyvárad püspökséget; Horvát-, Tótországot Magyarországhoz kapcsolta. Az országban pusztító kunokat megverte s őket a Zagyva s Tisza közt megtelepítette. Szt.-László igen jámbor életű s deli termetű ember volt;

Mily háborúkat viselt **I. András**? — Milyen volt **I. Béla** rövid uralkodása? — Milyen dolga volt **Salamonnak**? — Mit tett **Géza**? — Miről nevezetes **Sz. László**?

életében a világ gyönyörűségének nevezetett, holtá után a szentek közé soroztatott. Szt.-László 18 esztendeig uralkodott. Halálát a magyar nemzet 3 évig gyászolta.

Sz.-László után következett **Kálmán**, (1095—1114.) kit nagy tudományossága miatt **Könyves Kálmánnak** neveztek. Kálmán igen jeles eszű ember volt. Különösen a babonát iparkodott kiirtani s kimondotta, hogy boszorkányok nincsenek. Az előbbi királyok némely kegyetlen törvényeit megváltoztatta; így például a testnek megcsonkítását lopásért vagy más bűnért meg nem engedte. Dalmátországot Magyarországhoz kapcsolta. Az egy rossz a mit tett, hogy saját testvérének **Álmosnak** és 5 éves fiának **Bélának** szemét kiszúrni engedte, ez által akarván a királyságot fia István részére biztosítani. Utána következett 13 éves fia **II. István**, (1114—1131.) ki az újlag beköltözött kunokat Pest-Kis-Kun megyében megtelepítette. Utódul rendelte a megvakított (2-ik) Bélát.

Vak Béla (1131—1141.) helyett neje Ilona kormányzott, ki az aradi országgyűlésen négy gyermekével megjelent, s oly szívindító szavakkal panaszkolt el mellette ülő vak férje szomorú állapotát, hogy az országnagyok boszúra gyuladván, 68 nemest, mint a király vakságának okozót, a helyszínén lemészároltak, másokat pedig javaiktól megfosztva, családotól száműztek. Ilona halála után Béla boritalra adta magát s nemsokára meghalt, 3 fiút hagyván hátra: Gézá, Lászlót és Istvánt.

Vak Béla után király lett legidősb fia, **II. Géza**, (1141—1161.) ki 12 éves korában koronáztatott meg s 20 évig uralkodott. 2-ik Géza idejében telepedtek meg a **szászok** Erdélyországban s más **német** gyarmatok a Kárpátok alján, kik földművelést, bányászatot s mesterségeket űztek; erős városokat építettek, melyek szabad királyi városoknak nevezettek. Utóda lett a 15 éves **III. István**, (1161—1173.) (II. László és IV. István ellenkirályokkal.) III. István a görögökkel szerencsétlenül hadakozván, Tót- és Dalmátországot elvesztette. Következett III. Béla (II. Gézának fia).

III. Béla (1173—1196.) az ország határait biz-

Ki következett Sz. László után? — Miképen kormányzott Vak Béla? — Vak Béla után ki lett a király? — Mit tudunk III. Béláról?

tosította. Az elveszett országokat visszafoglalta, a népet írni tanította s a nemzet történetét könyvbe íratta; az elszaporodott rablókat és tolvajokat kiirtotta s a népet állandó lakások építésére szoktatta; a földművelést és ipart fejlesztette s mindenben azon iparkodott, hogy a nemzet boldog lehessen. Béla hozta azon fontos törvényt is, hogy a törvénykezés nem előszóval, hanem írásban vitessék. Utána következett fia Imre.

Imre (1196—1205.) igen munkás fejedelem volt. Sok bajt okozott neki öcsce **András** az által, hogy folytonosan a királyságra vágyott; sőt nyílt háborúra is került a dolog; melynek Imre úgy vette elejét, hogy minden fegyver és kíséret nélkül, csak vesszőt tartva kezében, öcsce táborába ment, mondván: „Majd meglátom, ki mer föl-kent királyához nyúlni!” öcscsét kezénél fogva katonáinak szemeláttára a táborból kivezette s elzáratta. Utóda lőn fia a 3 éves **III. László**, ki $\frac{1}{2}$ év múlva meghalt. Ekkor Lászlónak gyámja s nagybátyja **II. András** lett a király.

II. András (1205—1235.) igen gyenge lelkű fejedelem volt, ki magát egészen feleségére **Gertrudra** bízta. Gertrud sok németet hozott az országba s a főhivatalokat a magyarok mellőzésével külföldieknek s rokonaiknak osztogatta. Ezért a magyarok annyira megharagudtak rá, hogy Gertrudot megölték. András egy keresztes hadat is vezetett a Szentföld megszabadítására, de célját nem érte el. A szentföldről hazajövet, az országot a legnagyobb rendetlenségben találta. Ekkor országgyűlést hívott össze s kiadta azon nevezetes oklevelet, mely a rajta függő arany pecsétről arany bullának neveztetik, melyben a nemesek kiváltságait biztosította. — A jótékony **Szt.-Erzsébet** az ő leánya volt. Utána király lett fia **IV. Béla**.

IV. Béla (1235—1270.) uralkodása alatt a **tatárok** fél millió sereggel betörték Magyarországba és a Sajó folyónál a magyarokat legyőzván, 3 évig pusztították az országot, úgy hogy ez inkább egy nagy temetőhöz, mint lakott országhoz hasonlított; 3 év múlva a tatárok hazájában Ázsiában lázadás ütött ki, azért itt hagyták Magyarországot s visszasiettek Ázsiába. Ekkor Béla az elpusztult várakat s

Milyen fejedelem volt **Imre**? — Minő fejedelem volt **II. András**? — Mily szerencsétlenség érte **IV. Béla** alatt az országot?

városokat újra fölépíttette; a földműveléshez szükséges gabonát és marhákat a szomszéd országokból szerzett; szóval atyailag gondoskodott népéről. Azért IV. Béla Magyarország második alapítójának nevezetik. Utána következett fia **V. István** (1270—1272.) ezután **IV. László**, (1272—1290.) ki a kunokkal nagy barátsága miatt **Kun Lászlónak** is nevezetik; ki kicsapongó ember lévén, az ország javával keveset gondolt. Kun László sátorában meggyilkolva taláztatott.

Kun László után **III. András** lett a király, (1290—1301.) kinek királysága zavarteljes volt. 11 évi uralkodása után hirtelen halállal mult ki. Ő volt az utolsó Árpádházi király.

II. Vegyes házakból származott királyok. (1301—1526.)

Az **Árpádház** kihaltával a királyválasztási jog a nemzetre szállott vissza, mely pártokra szakadván, némelyek **Róbert Károlyt**, mások **Cseh Vencelt** akarták királylyá tenni. Vencel maga helyett 12 éves fiát **Vencelt** ajánlotta a magyaroknak (1301—1305), kik azt elfogadván, Fehérvárott megkoronázták; de atyja csakhamar visszavitte őt Prágába. — Vencel pártolói ezután **Ottó** bajor királyt hívták meg (1305—1308.). Ez kevés idő múlva a trónról lemondott s helyt adott Róbert Károlynak.

Róbert Károly (1308—1342.) arany és ezüst pénzt veretett, az adófizetést jó rendbe hozta, a kereskedést fejlesztette s a még divatozott istenitéleteket, mint babonaságot végkép eltörölte. Utána fia Lajos következett.

Lajos (1342—1382.) kit a történelem méltán „nagy“-nak nevez, igen jámbor és istenfélő király volt. Szerette a tudományt és sok iskolát építtetett. Az ország dolgait jó rendbe hozta s a magyar birodalom határait kiterjesztette úgy, hogy az a keleti tengertől az adriai és fekete tengerig terjedt. A harcban vitézül viselte magát s minden háborúban győzött. Nagy Lajos 40 esztendeig uralkodott. Utána következett leánya **Mária**, (1382—1386) ki ellen az eléggéletlen magyarok **Kis-Károly** nápolyi királyt hívták

---

Ki volt az utolsó Árpádházi király? — Az Árpád-ház kihaltával mi történt? — Mi jót tett **Róbert Károly**? — Milyen király volt **Lajos**?

a trónra, aki 39 napi uralkodása után Forgács Balázs által meggyilkoltatott. Ekkor következett Zsigmond, Mária férje.

Zsigmond (1387—1437.) változó természetű ember lévén, az ország javával keveset gondolt; miért is a magyarok föllázadtak ellene. Zsigmond a főpártosokat elfogatván, 32 nemest (ezek közt Hédervári Kont vezért is), minden kihallgatás nélkül lenyakasztatott. Zsigmond a törökökkel is harcolt, de szerencsétlenül, mert megveretett. Sok baja volt Zsigmondnak Németországban (melynek császára is volt) a **huszitákkal**, kik Németországot s Magyarhon északi részét pusztították. Utána király lett **Albert** 1437—1439.) első magyar király a **Habsburg** házból. Két évi uralkodása után meghalt.

I. Ulászló 1440-ik (—1444.) esztendőben lépett a trónra. Ő még fiatal ember volt. Ekkor a török nagy sereggel jött az országba és azt pusztította. Azonban **Hunyadi János** a magyarok vezére a törököknek útját állotta, s békét kötöttek; de a béke nem volt állandó, mert a feltételeket maguk a törökök sem tartották meg, azért **Várnánál** csatára került a dolog. Hunyadi már majd megnyerte a csatát, midőn Ulászló az ellenség közé ment, kik őt megfogták, fejét levágták s póznára tűzve körülhordozták; mit látván a magyarok, elcsüggedve futásnak eredtek. Maga Hunyadi is csak ügygyel bajjal menekülhetett meg. (Kemény Simon önfeláldozása.)

I. Ulászló halála után **V. László** (1444—1457.) lett a király, de a ki még gyermek lévén, helyette **Hunyadi János** kormányzott. (1453.) Hunyadi legelőször is a békét iparkodott az országban helyre állítani, azután a törököt támadta meg és Szerbia szélén Rigómezőn két napi harcolás után a magyarok az ellenféltől legyőzettek ugyan, de a törökök is roppant veszteséget szenvedtek.

V. László még alig volt 12 éves, midőn a kormányt átvette. Gonosz nevelője **Czilley Ulrik** mindenki ellen, de különösen Hunyadi iránt gyűlölségre gerjesztette. Hunyadi látta ezt, de a helyett, hogy Czilleyn boszút állt volna, csak megintette.

Milyen király volt **Zsigmond**? — Mikor lépett **I. Ulászló** a trónra s az alatt mi történt? — **I. Ulászló** után ki lett a király? — Mikép kormányzott **V. László**?

Ez időben (1456.) **II. Mohamed** török császár meghódította **Konstantinápolyt** és 150,000 emberrel s 300 ágyúval vette ostrom alá Belgrádot. Már egy török föl is hágott a falra s készült rá kitűzni a török zászlót; azonban egy magyar vitéz **Dugovics Titus**, mert fegyverrel le nem győzhette, vele birkózni kezdett; de a török is erős volt és nem taszíthatta le a falról. Ekkor Dugovics látván, hogy vele másképen nem bír, derékon ragadta a törököt s magával rántá le a mélybe. E példát látván a magyarok, **Hunyadi s Kapisztrán** biztatásai által is lelkesülve, — visszaverik a törököket s a keresztények elszántsága új dicsőséget és győzelmet aratott. Hunyadi János 20 napra ezután (1456.) 56 éves korában, az oltáriszentség ájtatos felvétele után Zimonyban meghalt. Fiai voltak **László** és **Mátyás**.

A belgrádi győzelem után **V. László** Czilleyyel Belgrádba ment a véres csata helyét megsemmisítő. Ez alkalommal Hunyadi László szemrehányást tett Czilleynek ármánykodásai miatt; s midőn Czilley Lászlóra kardott rántott, László barátai előrohantak s Czilleyt fölkoncolták. A király esküvel ígért Hunyadinak Czilley haláláért bocsánatot, de ennek dacára Lászlót elfogatta s Budán lenyakasztatta. **V. László** egy év múlva 17 éves korában ugyanazon napon halt meg, melyen hamisan esküdött.

V. László halála után összejöttek a magyar főurak Rákos mezőn Pest mellett királyt választani; de hogy kit válasszának, megegyezni nem bírtak. Azonban **Szilágyi Mihály**, az özvegy Hunyadiné bátyja megjelent 40 ezer emberrel s a befagyott Dunán kikiáltották **Hunyadi Mátyást** királynak.

Mátyás király (1458—1490) igen okos és vallásos ember volt; szavát soha meg nem szegte és soha senkit meg nem csalt. Olyan igazságos volt, hogy még ma is emlegetik: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság!” Mátyás király uralkodása alatt az ország boldog volt; kár, hogy 47 éves korában meghalt.

Mátyás király hadakozott a németekkel, csehekkel és sokat a törökökkel, miközben nagy segítségére volt az

---

Ez időben mily hatalmas ellenség fenyegette egész Európát? — Mily szerencsétlenül járt **Hunyadi László**? — **V. László** halála után mi történt? — Milyen ember volt **Mátyás király**? — Kikkel hadakozott Mátyás király?

általa felállított fekete sereg, melynek vezérei voltak **Magyar Balázs** és **Kinizsi Pál**.

Hunyadi Mátyás után következett Cseh (2-ik) Ulászló, (1490—1516) korának leggyengébb fejedelme. Alatta a törvényt senkisé is tisztelte, mert a király minden panaszra vagy hírre csak azt mondta, „dobzse“ azaz jól van, innét **Dobzse Lászlónak** csúfolták. Ő maga is oly szegény volt, hogy alig volt mit ennie. E közben a török folyvást pusztította az országot, és **Dózsa György** is egy pórsereggel iszonyú rombolást és kegyetlenkedést vitt véghez; miglen **Zápolya János** az erdélyi vajda Dózsát elfogatván, az úgynevezett kurucháborúnak véget vetett. Mivel Dózsa György magát királylyá akarta tenni, izzó vastrónba ültették; fejére tüzesített vas koronát, kezébe izzó vaspálcát adtak, s elevenen sülő testét kiéheztetett katonái által rágatták. Dobzse László 26 éves uralkodása alatt azon említésre méltó dolog történt, hogy **Verbőczy István** a törvényeket összeírta, mely hármass törvénykönyvnek neveztetik. Utána következett fia II. Lajos.

II. Lajos (1516—1526) 10 éves volt midőn trónra lépett. — Az ország nagy rendetlenségben volt. Lajos még neheztelte a bajt az által, hogy egy török követet kémnek tartván, megöletett. E gyilkolás miatt **II. Szolimán** török császár annyira megharagudott, hogy boszút esküdött Magyarországra ellen és 300 ezer emberrel és 300 ágyúval jött Magyarországra. A magyarok csak 26 ezren voltak. 1526-ban augusztus 19-én Mohácsnál találkoztak össze és rövid két órai küzdelem után a magyarok elvesztették a csatát. 22 ezer vitéz, 500 nemes, 25 főúr, 7 püspök és a kalocsai érsek Tomori Pál maradtak a csatatéren. Lajos futott, de midőn a Csele patakon lovával átugratni akart, elbukott s a vízben megfult. Holt testét csak két hónap múlva találták meg. Szolimán egyenesen Budára ment, több 100 ezer magyart hurcolt rabszolgaságba s ez idő óta 150 esztendeig uralkodott a török Magyarországon.

II. Lajos halála után a magyarok egy része **Zápolyát** (1527—1540.), másika **Ferdinand** osztrák grófot választá királynak. Zápolya két ízben hívta Ferdinánd ellen a

---

Hunyadi Mátyás után ki következett? — Hány éves volt II. Lajos midőn trónra lépett? — II. Lajos után mi történt?

törököt segítségül; az el is jött és ugyan megszerezte Zápolyának Budát, de előbb **60** ezer, utóbb **30** ezer keresztényt hurcolt rabszolgaságba. Midőn Zápolya meghalt, **Ferdinand** egyedül lett a király.

III. Habsburg házból származott királyok. (1526—1780).

A mohácsi vész óta a magyarországi királyok a **Habsburg** házból választattak. Első volt **Ferdinand**. (1540—1564.) Az ő idejében a török mindinkább uralkodott Magyarországon. Hatalma napról napra terjedt s egyik város után a másikat hajtotta uralma alá. De Egernél **Dobó** vitézsége által szégyent vallott. Dobó harmadfélezer emberével a falról minden török rohamot visszavert, kik 200 ezren voltak. Még az asszonyok is résztvettek a védelemben; forró vizet, olvasztott szurkot öntének és köveket gördítének az ostromlókra; míg 40 napi sikertelen ostromlás után szégyennel takarodtak el a törökök a vár alól. Ferdinand után következett fia **Miksa** (1564—1576) kinek idejében élt **Zrínyi Miklós**.

Zrínyi Miklós életét áldozta föl a hazáért. A török t. i. fölszólította, adná át Szigetvárt, melynek parancsnoka volt, de Zrínyi 300 emberével később volt meghalni, mintsem a törököknek a várat átengedni. Midőn már 20 napi ostrom után a nagy ágyúzás következtében a bástyák repedezni és omladozni kezdettek, Zrínyi pompásan felöltözve, kinyittatá a kapukat s azon kirohant. Mind a 300-an elvesztek, de a törökökből is 30 ezer ember s császáruk maradt halva. Zrínyi szép példát adott nekünk, hogy hazánkat szeressük s érte meghalni is készek legyünk.

Miksa után következett fia **Rudolf**, (1576—1608.) ki szenvedélyes csillagász lévén, az ország dolgaival keveset törődött. Az ő uralkodása alatt (1588-ban) fogadtatott el Magyarországon az úgynevezett Gergely-féle naptár; a protestans vallás is ugyanakkor terjedt el leginkább. Uralkodása folytonos zavar volt, miglen a kormányt öcsésének Mátyásnak adta át.

II. Mátyás (1608—1619) a törökökkel békét kö-

A mohácsi vész után mely családból választattak a magyarországi királyok? — Mi nevezetessé tett **Zrínyi Miklós**? — Milyen ember volt **Rudolf**? — Mit tett **II. Mátyás**?

tött s teljes erővel iparkodott az országban rendet csinálni. Az ő idejében élt a tudós **Pázmán Péter** esztergomi érsek. Mátyásnak gyermeke nem lévén, utána unokaöccse **II. Ferdinand** lett a király, (1619—1637.) ezután **III. Ferdinand** (1637—1657), kinek fia volt a megkoronázott, de atyja életében elhalt **IV. Ferdinand**. Az ő idejökben lázongtak a protestánsok (Bethlen Gábor s Rákóczi György erdélyi fejedelmek vezérlete alatt,) s a csehek, mely háború 30 évig tartván, (1618—1648.) 30 éves vallásháborúnak nevezetik. Következett fia Lipót.

I. Lipót (1657—1705) 48 éves uralkodása nevezetes arról, 1-ör hogy az ő idejében űzetett ki a török Magyarországból. (Szapári Péter). 2-or az által, hogy a magyarok lemondtak királyválasztási jogukról s állandóan a **Habsburg** család legidősb férfiágát ismerték el királynak. Utána király lett fia **I. József** (1705—1711.) aki 6 évig uralkodott, utána **III. Károly** következett.

III. Károly (1711—1740) uralkodása alatt sok üdvös törvény hozatott, állandó hadsereg szerveztetett s különösen vele kötöttet ama szerződmény (pragmatica sanctio), mely szerint a trónörökösödés a leányágra is kiterjesztetik. Már neki is gyermeke nem lévén, legidősb leánya **Mária Teréz** követte. (1740—1780). (Férje Lotharingi Ferenc).

Mária Teréz uralkodása kezdetén több oldalról megtámadtatván, szorult helyzetében a magyarokhoz fordult, hogy segítsenek neki. A magyarok segítettek és nagy veszedelemből mentették meg. De **Mária Teréz** is hálás volt, sok iskolát építtetett, Budát is újra fölépítette és Fiumét Magyarországhoz szerzette. A kínvallatást eltörölte és a boszorkányok üldözését végkép betiltotta. Fiai voltak **II. József** és **II. Lipót**.

IV. Habsburg-Lotharingi házból származott királyok. (1780—I...)

II. József (1780—1790.) alattvalóinak boldogságát erőszakosan óhajtotta; de erre az alkalmas eszközöket

Miről nevezetes **I. Lipót** 48 éves uralkodása? — Mi nevezetes történt **III. Károly** uralkodása alatt? — Mit tudunk **Mária Teréz**ről? — Mit cselekedett **II. József**?

nem mindig helyesen tudta megválasztani. — Így: magát a törvények értelmében nem koronáztatta meg. Magyarországon a német nyelvet akarta behozni; a kath. hit gyakorlatát megszorította, több szerzetet eltörült s javaikat elszedte. Halálát közelegni érezvén, legtöbb rendeleteit visszavonta. II. József utód nélkül halván el, követte öccse II. Lipót.

II. Lipót (1790—1792.) az ország sérelmeit meg- orvosolta, de alig két évig uralkodván, meghalt, ép midőn a francia forradalom kitört. A koronát fiára hagyta I. Ferencre.

I. Ferenc (1792—1835) idejében volt a 23 éves francia háború. A franciák császára **Bonaparte Napoleon** az egész világot szeretne volna elfoglalni; de végre legyőzték, elfogták s szent Ilona szigetére bezárták, hol meg is halt. Ferenc igen jeles fejedelem volt és jó keresztény. Magyarországot szeretne s javát mindenképen előmozdította. Ő ásatja a Ferenc csatornát, mely a Tiszát a Dunával összeköti. Uralkodása alatt keletkezett sok intézet; a nemzeti magyar muzeum, a magyar tudós társaság, a váci süketnémák intézete, a keszthelyi gazdasági iskola s több katonai intézet. — Következett fia V. Ferdinánd.

V. Ferdinand (1835—1848) idejében a magyar nemzet új életre támadt. Lendületet nyert az irodalom. Kitűnő költők s írók támadtak; mint: **Vörösmarty, Kölcsey, Petőfi, Arany, Tompa, Eötvös, Jókay, Jósika** stb. Az 1848-iki országgyűlésen független magyar miniszterium alakult; a jobbágyság eltörültetett; a nemesség is adófizetésre kényszerítettetett s a nem nemesek is hivatal viselésére jogosítottak.

Honunk eme haladását ellenei irigy szemmel nézvén, titkon felbújtogatták a szerbeket, horvátokat, oláhokat s tótokat, mely surlódás nyílt lázadást idézett elő. A megtámadott magyarok védelemre kényszerítettettek s elleneiket számos csatában diadalmasan legyőzték, midőn V. Ferdinand lemondott a trónról s a kormányt **I. Ferenc József**-nek adta át. (1848.)

Most nyílt forradalom tört ki, melynek fejei voltak **Kossuth és Görgey**. A harc változó szerencsével folytatta-

---

Mit tett II. Lipót? — I. Ferenc ideje miről nevezetes? — V. Ferdinand idejében mi nevezetes történt?

tott, míg a szerencse a lelkes magyar honvédek fegyvereihez szegődött. — A bécsi kormány látván, mikép a harcias magyarokkal egy maga nem bir, az orosz cárt hívá segítségül; ki 200 ezernyi főből álló sereget küldött a magyarok ellen. A magyarok belátván, hogy ily túlnyomó erőnek ellentállni lehetetlenség, Világosnál lerakták a fegyvert. (1849 aug. 13).

A ministerium tagjai s a főtisztek nagyobbbrészt külföldre menekültek. A kik kézrekerültek, főbe lövettek vagy számos évre terjedő börtönre vettettek; a honvédség az osztrák hadseregbe soroztatott. A magyar alkotmány felfüggesztetett, s a magyar nyelv a törvénykezés teréről és az iskolákból kiszoríttatott.

E törvénytelen állapot 1867-ig tartott; ekkor a nemzet kibékült királyával, a magyar alkotmány helyre állíttatott s felséges királyunk magát kedvelt nejével Erzsébettel Budán (1867. jun. 8-án) megkoronáztatta.

Függelék.

Magyar fejedelmek sorrend szerint.

I. Az Árpádházból.

a) FEJEDELMEK:

1. Árpád.
2. Zoltán.
3. Taksony.
4. Géza.
5. Vajk.

b) KIRÁLYOK:

1. Szt. István.
2. Péter (megszakítással).
3. Aba Samu.
4. I. András.
5. I. Béla.
6. Salamon.
7. I. Géza.
8. I. v. Szt. László.
9. Kálmán.
10. II. István.
11. II. v. Vak Béla.
12. II. Géza.
13. III. István, két ellen királylyal u. m.
14. II. László.
15. IV. Istvánnal.
16. III. Béla.
17. Imre.
18. III. László.
19. II. András.
20. IV. Béla.
21. V. István.
22. IV. v. Kun László.
23. III. András.

II. Vegyes házakból:

24. Cseh Vencel.
25. Bajor Ottó.
26. Róbert Károly.
27. I. v. Nagy Lajos.
28. Mária.
29. II. v. Kis Károly.
30. Zsigmond.
31. Albert.
32. I. Ulászló.
33. V. László.
Hunyadi János kormányzó.
34. I. Mátyás.
35. II. Ulászló.
36. II. Lajos.

III. Habsburg házból:

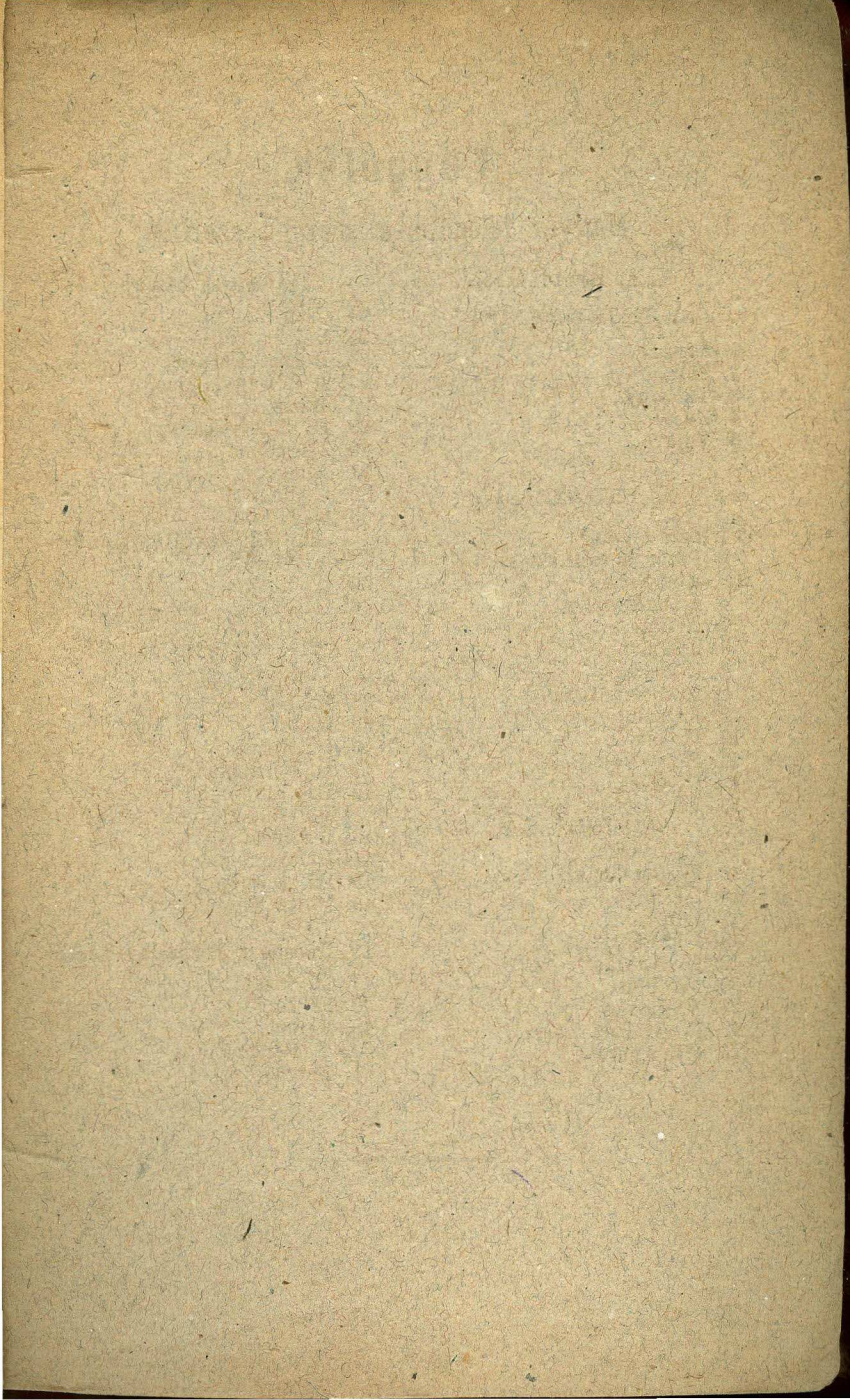
37. I. Ferdinánd.
38. Miksa.
39. Rudolf.
40. II. Mátyás.
41. II. Ferdinánd.
42. III. Ferdinánd.
- IV. Ferdinánd nem uralkodott.
43. I. Lipót.
44. I. József.
45. III. Károly.
46. Mária Teréz.

IV. Habsburg-Lotharingi házból:

47. II. József.
48. II. Lipót.
49. Ferenc.
50. V. Ferdinánd.
51. Ferenc József.

BALATON GÉZÁTÓL

megjelent s Ó-Becsén kapható

NÉPISKOLAI TANKÖNYVEK:

Földrajz, a területi szabályozás alapján átdolgozott IV. kiadás.

Magyarország történelme. V. kiadás.

Geografie.

Geschichte Ungarns.